

YÂHYÂ İBN-İ MUÂZ ER-RÂZÎ (2)*

Eüzü bi'llâhi mine'ş-şeytâni'r-racîm.

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.

El-hamdü li'llâhi rabbi'l-âlemîne alâ külli hâlin ve fî külli hîn... Hamden kesîran tayyiben mübâreken fîh... Kemâ yuhibbü rabbünâ ve yenbağî li-celâli vechihi'l-kerîm... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidi'l-evvelîne ve'l-âhirîn, muhammedin ve âlihî ve sahbihî ve men tebiahû bi-ihsânin ilâ yevmi'd-dîn... Emmâ ba'd!..

Aziz ve muhterem kardeşlerim!

Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin selâmı, rahmeti, bereketi, ihsânı, ikrâmı dünyada ahirette üzerinize olsun... Rabbimiz iki cihanın saadetine cümlelerinizi, sevdiklerinizle beraber nail eylesin...

Güzel ve mübarek ve sevaplı ve nurlu ve kıymetli bir ay olan Ramazan'ı yaşadık; bayramı gördük, idrâk ettik, şu günlere geldik. Kendisiyle görüşemediğim değerli kardeşlerimin bayramlarını tebrik ederim. Allah-u Teâlâ Hazretleri, cümlemizi, cümlelerinizi nice nice Ramazanlara, bayramlara, mübarek günlere eriştiresin... Kadir Gecesi'ne tesadüf edip onu ihyâ etmeyi nasib eylesin... İki cihanın saadetine nâil eylesin...

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

Burada çok büyük âlim ve çok büyük söfî, Şeyh Ebû Abdurrahmân es-Sülemî'nin Türkçe'ye henüz tercümesi yapılmamış çok önemli bir kaynak kitabı olan *Tabakâtü's-Süfiyye kitabını esas alarak, onu okuyup vaazımızı öyle yapıyorduk. Eserin bir nefis, güzel baskısı var, çok ince emek mahsûlü, çalışma mahsûlü.... Onun 108. sayfasına gelmiştik.*

Dersimize başlamadan önce, evvelâ ve hâssaten Peygamber Efendimiz Muhammed-i Mustafâ SAS Hazretleri'ne saygımızın, bağlılığımızın, nâçizâne, âcizâne sevgimizin, ümmetliğimizin bir nişânesi olmak üzere, rûh-u pâkine hediye olsun diye; ve onun mübarek âlinin, evzâcının, evlâdının, ashâbının –*rıdvânu'llâhi teâlâ aleyhim ecmaîn*– ruhlarına ayrı ayrı hediye olsun diye; ve hâssaten Peygamber Efendimiz'in varisleri, ümmetin mürşidleri sâdât ve meşayih turuk-u aliyyemiz, evliyaullah büyüklerimiz, Ebû Bekr-i Sıddîk Efendimiz'den şeyhimiz Muhammed Zâhid-i Bursevî'ye kadar güzerân eylemiş olan cümle turuk-u aliyye silsilesi mensubları, sâdât u meşayih-i turuk-u aliyyenin ve hulefâsının ve mürîdânının ruhlarına hediye olsun diye;

Kitabı yazan Ebû Abdurrahmân es-Sülemî Hazretleri'nin ruhuna hediye olsun diye; beldemizin medâr-ı iftihârı Yûşâ AS'ın, Ebû Eyyüb el-Ensârî Hazretleri'nin ve sair sahabe-i kirâm ve evliyaullahın ve İstanbul'u fetheden fatihlerin, şehidlerin, gazilerin, mücahidlerin ruhlarına hediye olsun diye;

Cümle ashâb-ı hayrât ü hasenâtın ve şu caminin yapılmasında büyük küçük emeği geçmiş olanların geçmişlerinin ruhlarına hediye olsun diye; ve uzaktan yakından bu dersi dinlemeğe gelen siz değerli kardeşlerimizin ahirete göçmüş bütün müslüman ecdâd u ceddâd, akraba ü taallûkât, ihvân u ahbâb u yârân, evlâd u zürriyâtının ruhlarına hediye olsun diye;

Biz hâl-i hazırda hayatta bulunan işte şu yaşayan mü'minler de, ömrümüzü gafletle geçirmeyelim, ömrümüzü Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin rızasına uygun yaşayalım, sevdiği a'mâl-i sâlihayı işleyelim, arkamızda hayırlar bırakalım, Rabbimizin huzuruna sevdiği, razı olduğu bir kul olarak yüzü ak, alnı açık varmamıza vesîle olsun diye, bir Fâtihâ, üç İhlâs-ı Şerîf okuyup ondan sonra başlayalım! Buyurun:

.....

a. Yâhyâ ibn-i Muàz er-Râzî Hakkında

Terceme-i hâli anlatılan âlim, sûfî şahıs da 14. biyografi sahibi Yahye'bnî Muàzini'r-Râzî idi. Onun baş sayfasından biraz başlamıştık ama araya haftalar, aylar girdi benim seyahatim dolayısıyla... Biraz açıklayalım:

Yâhyâ ibn-i Muàz er-Râzî: İsmi Yahyâ, babasının adı Muàz. Râzî, Rey şehrinden demek. Rey şehrinin mensûbuna Reyyî denmiyor, Râzî deniliyor. Biraz kıyas dıışı, alışılmıışın dıışında... Râzî demek, Rey şehrinden olan demek.

Rey şehri de bugünkü Tahran'ın kenarında olan bir şehir. Eskinden Tahran yokmuş, Rey varmış ve oradan çok büyük alimler yetişmiş. Orada bu mübarek, büyük, meşhur şahıs. Bütün kitaplarda, böyle tasavvuf kitaplarında adı geçen, sözleri geçen bir büyük zâttır bu Yahye'bni Muâz er-Râzî.

Tabii bunun hakkında bilgiler biraz geçmişti. Kısaca özetleyelim: Bu, tasavvufun derin âşinası, tasavvufu yaşayan ve o konuda başkalarına bilgi de veren büyük bir zât. Ve bilhassa havf ve recâ hallerinden recâ hali, yâni Allah'dan ümidini kuvvetli tutmak, böylece o neşe ve zevk ve neşât üzere yaşamak üzerine temayüz etmiş, vasfı bu yâni. Yâni tatlı, Allah'a ümidi sağlam, öyle havfı, korkusundan ziyade sevgisi ve ümidi galip bir kimse ve o konuyu iyi bilen bir kimse ve o konuda güzel sözleri var. İleride sözleri gelecek. Hakikaten edib bir şahıs. Söylediği her sözü tartarak söylüyor ve çok güzel söylüyor. Her birisi kelâm-ı kibâr, atasözü gibi kıymetli.

Bunlar üç kardeş imişler: Yahyâ, İsmail, İbrâhim. Yahyâ, ortancası. İbrahim Nişapur şehrine giderken vefat etmiş. Ama hepsi de zâhid ve âlim ve kıymetli insanlarmış, muttakî insanlarmış. Hepsi tanınmış kimselermiş.

Horasan'ın Nişapur şehrinde yaşamış ve orada hicrî 258 senesinde vefat etmiş. Bu bilgileri okumuştuk ama, vaaz bütün olsun diye şöyle bir daha tekrar etmiş oluyoruz. Tabii 258 senesi hicrî sene. Yâni Peygamber SAS Efendimiz'in Medine-i Münevvere'ye hicretinin üzerinden

258 sene geçmiş. Hem de bu seneler şemsî sene değil, güneş senesi değil, kamerî sene. Yâni 354 gün.

Kamerî sene olunca ne olur?.. Otuz üç senede bir sene fark eder şemsî seneye göre; tam tutmaz, ayarları farklıdır. Hem de onbir gün şemsî seneden eksik olduğundan, meselâ Ramazan ayı senenin her mevsiminde gelir. Onbir gün geriye gele gele, otuz üç senede bütün seneyi dolaşır. Böylece, insanın ömrü varsa yazın da Ramazan görür sıcaklarda, harman zamanında, tepesinde güneş beynini kaynatıyorken de Ramazan yaşamış olur.

Kışın zemheride, kısa saatlerde de oruç tutmuş olabilir. Değişir çünkü, Allah böyle nasib etmiş. O da güzel... Yâni Ramazan ayı bütün mevsimlere misafir oluyor, hepsini şerefendiriyor. Bu da bir başka güzellik...

Sabit olması bir güzellik, maaşlar belli, mevsimler belli, yaz belli, kış belli, hangi ayın yaz ayı, kış ayı olduğu belli bizim şimdi kullandığımız takvimde... O takvimde de hepsi dönüyor, şöyle seneyi teşrif ediyor, şerefendiriyor her tarafı. O da güzel! Ama bizim İslâmî takvimimiz bu, yâni kamerî takvim.

Bütün İslâm kitaplarında verilen tarihler hep kamerî takvimdir. Onun ayrı hesabı vardır, cetvelleri vardır, Tarih Kurumu koca kitap çıkartmıştır, cetvelleri yayınlamıştır. 258 senesi hangi miladi seneye gelir, hangi ayının hangi günü miladi senenin hangi gününe denk düşer, cetvellerde böyle hesaplanmıştır.

Faik Reşit Onat'ın bir kitabı vardır böyle. Öyle hesaplanacak. Efendimiz'in hicretinden 258 sene sonra vefat etmiş. Rey şehirli ama Nişapur'da yaşamış, ölmüş olan zât-ı muhterem. Vaiz, âlim, söfi, edib bir mübarek zat.

Tabii Araplar Nişapur diyemez. Pe harfi yoktur Araplarda. Onun için onlar Neysâbûr diyorlar. Doğrusu Nişapur... Şapur, Sasanilerin hükümdarlarından birisinin adı. Şehir ismini oradan almış yâni. Evet, bunları geçiyoruz.

Hadis de rivâyet etmiş. Hadis rivâyet etmek büyük şeref olduğundan, bu kitabı yazan şahıs birisinin hayatını anlatırken, eğer hadisle meşgul olmuşsa, "Bu zât hadis de rivâyet etmiştir." diyor. Bir veya iki hadisini rivâyet ediyor. Burada iki tane rivâyet gelecek şimdi karşımıza, okuyalım.

Bu alimin özelliği neydi? Bu alim her şeyi senedli söyler, ispatlı söyler. Bir sözü nereden aldıysa onu isim isim sayar. Eskiden adet böyleydi. Yâni biz şimdi kürsiye çıkıyoruz bu zamane insanları, konuşuyoruz, elimize kalem alıyoruz, gazetede, mecmuada yazı yazıyoruz, söylüyoruz. Ama onlar böyle söylemezlerdi. Onlar, bu sözü Peygamber Efendimiz'den kim işitmiş, o kime söylemiş o kime söylemiş o kime söylemiş... Kendisine gelen haberi kimlerden duyduğunu belirtir, kaynağını gösterirdi. Hadis için de böyle, diğer konular için de böyleydi. Tabii bu çok bilimsel bir usûl, kıymetli bir şey. Onun için, onun senedini okuyalım:

b. Takvâ Nedir?

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ الْحَسَنِ قَالَ حَدَّثَنَا
عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْأَزْرَقُ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِكَ
قَالَ سَمِعْتُ يَحْيَى بْنَ مُعَاذِ الرَّازِيِّ الْوَاعِظَ يَذْكُرُ
عَنْ حَمْدَانَ بْنِ عَيْسَى الْبَلْخِيِّ عَنِ الزَّبْرِقَانَ عَنِ
الشَّعْبِيِّ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ

التَّقْوَى كَرَمُ الْخُلُقِ وَطِيبُ الْمَطْعَمِ

TS. 107/1 (*Haddesenâ muhammedü'bnü ahmede'bni'l-hasen*) Hasan oğlu Ahmed oğlu Muhammed bize söyledi diyor. (*Kàle: Haddesenâ aliyyü'bnü muhammedini'l-ezrak*) Ona da Muhammed oğlu Ali el-Ezrak söyledi diyor. O da (*haddesenâ muhammedü'bnü abdik*) ona da Abdik oğlu Muhammed söylemiş.

Bak, Abdik ismini ben yeni isim sanıyordum. Karadenizli bazı kardeşlerimizin ismi var. Tâ eski zamanlarda varmış demek ki Abdik ismi. Bu ravi de güvenilen bir adammış.

(*Kàle semi'tü yahye'bne mázini'r-râziyye*) İşte bu güvenilir şahıs, yâni Abdik oğlu Muhammed, ben Muàz'ın oğlu Yahyâ er- Râzî'den duydum demiş. (*El-vâiz*) vaaz veren, şöhret bulmuş olan Yahye'bni Muàzini'r-Râzî'den ben kendim işittim, (*yezkürü an hamdâne'bni isa el-belhî*) Belhli İsa oğlu Hamdân'dan anlatıyor, (*ani'z-*

zibrikàn) o da Zibrikàn isimli alimden, o da (ani'ş-ş'a'bî) Şa'bî isimli alimden. O da (an ibn-i abbâs) o da Abbas'ın oğlu Abdullah'tan, Abdullah ibn-i Abbas'dan duymuş ki, (kàle) şöyle demiş:

التَّقْوَى كَرَمُ الْخُلُقِ وَطِيبُ الْمَطْعَمِ

(السلمى عن ابن عباس)

(Et-takvâ keremü'l-huluki ve tıybü'l-mat'am)
“Takvâ, ahlâkın asâletidir, huyların güzel, asil olmasıdır; bir... (Ve tîbü'l-mat'ami) Lokmanın helâl olmasıdır; iki...”

Tabii söz İbn-i Abbas'la bitti. İbn-i Abbas dedi ki, (kàle) İbn-i Abbas'ın sözü olmuş oluyor. Tabii böyle olunca, bu Peygamber Efendimiz'in sözü değil, sahabeden birisinin sözü. Bazı alimler hadis tabirinin içine Peygamber Efendimiz'in sözlerini de alırlar, sahabenin kelâmını da alırlar, onu da sayarlar, onun için buraya onu koymuş.

(Et-takvâ) Hani şu Kur'an-ı Kerim'de Allah'ın bize çok tavsiye ettiği... “Takvâ ehli olun! Takvâyâ sımsıkı sarılın! Aman müttakî kul olun!” diye Allah'ın bize nice nice ayetlerde tavsiye ettiği bir hal var, bir vasıf var; takvâ. Meselâ ne buyuruyor:

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm,

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ

(*Yâ eyyühe'llezîne âmenü't-teku'llàhe ve'ltenzur nefsun mâ kaddemet likad, ve'tteku'llah inna'llàhe habîrun bimâ ta'melûn.*) [Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve herkes, yarına ne hazırladığına baksın! Allah'tan korkun, çünkü Allah, yaptıklarınızdan haberdardır.] (Haşr, 59/18)

Veyahut:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ

وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُمْ مُسْلِمُونَ

(آل عمران: ١٠٢)

(*Yâ eyyühe'llezîne âmenu't-teku'llàhe hakka tukàtihû ve lâ temûtünne illâ ve entüm müslimûn.*) [Ey iman edenler! Allah'tan, ona yaraşır şekilde korkun ve ancak müslümanlar olarak can verin!] (Âl-i İmrân, 3/102)

Böyle nice nice nice ayet-i kerimelerde takvâ tavsiye ediliyor. Sayısını sayamadım. Sayabiliriz. Kur'an-ı Kerim'de kaç yerde geçiyor bu takvâ tavsiyesi, "Allah'tan korkun!" sözü kaç yerde geçiyor. Çok tavsiye ettiği bir şey... Yâni şuraya getireceğim sözü: Hepimizin takvâyı öğrenmesi lâzım, hepimizin takvâlı insan olmamız lâzım. Neden? Allah emrediyor. Allah takvâlı olmamızı emrediyor.

Ama bu takvâ nedir? Falanca adam takvâ ehli bir insandır. Ne yaparmış, yâni nasıl bir insanmış? Bunu da iyi bilmek lâzım. Bu bir ihtiyaç...

Madem Allah emretmiş, Allah'ın emrettiği bir kul olabilmek için ne istediğini de bilmemiz lâzım tabii.

Onun için biz dedik ki, “Takvâ üzerine bir bilimsel çalışma yapılsa da, müslümanlar bu devirde her şeyin ilmî olanını, bilimsel olanını tercih ediyor, onu okusalar da takvânın ne olduğunu güzelce anlasalar!” Hakikaten Erzurum'dan bir üniversiteli asistan kardeşimiz takvâ üzerine doktora yapmış. “İyi, tamam, getir!” dedik, onu bastırdık. Takvâ nedir, orada açıklamalı, izahlı bir kitap yâni, güzel. Tabii kısaca...

“—Hocam ben o kitabı okuyamam, kürsüye çıkmışsın, sen bana anlatıver.” diyecek olursanız;

“—Zaten biliyorum ama, bir de sen söyle!” diyecek olursanız: Takvâ, esas itibariyle, sakınmak demek, korunmak demek.

Vikâye kökünden geliyor, vikâye korumak demek. İnsan neden korunuyor? Kendisinin başına gelebilecek bir tehlikeden korunuyor. Muhtemel bir tehlikeden korunan insana takvâlî insan derler, müttakî insan derler. Bu müttakî insanın korunduğu tehlike ne olabilir?.. Meselâ bazı ayetlerde buyuruyor ki:

فَاتَّقُوا النَّارَ

(البقرة: ١١)

(Fe'tteku'n-nâr) “Cehennem ateşinden korunun!” (Bakara, 2/24) Bir tehlike cehenneme düşmek olabilir.

Bazı ayetlerde buyuruyor ki:

وَاتَّقُوا اللَّهَ

(البقرة: ١٩٤)

(*Ve'tteku'llàh*) “Allah’tan korkun, sakının!”
(*Bakara*, 2/194) Elbette tir tir titrememiz lâzım! Hesaba çekecek; ya mükâfat verecek, ya ceza verecek.

مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ

(الفاتحة: ٤)

(*Mâliki yevmi'd-dîn*) Ne demek *mâliki yevmi'd-dîn*? Din gününün sahibi demek değil işte. Herkes öyle tercüme ediyor. Tercümelere de bakıyorsunuz “Din gününün sahibi.” Her günün sahibi Allah, ne demek din gününün sahibi! Din gününün sahibi demek değil, Türkçe’ye öyle tercüme edilmez. Nasıl tercüme edilir: “İnsanın yaptığığın karşılığını göreceği günün sahibi...”

Din, Arapçada karşılık demek, mukabele. Mükâfat veya ceza, her neyse...

كَمَا تَدِينُ تُدَانَ

(*Kemâ tedînü tûdân*) “Sen nasıl bir şey yaparsan, ona göre bir muamele görürsün.” diyor Arap meselâ.

فَمَا يُكَذِّبُكَ بَعْدُ بِالدِّينِ

(التين: ٧)

(Femâ yükezzibüke ba'dü bi'd-din) Yâni “Kim inanmıyor dine?” Burada ne demek? “Allah’ın ahirette insanlara ceza vereceğine kim inanmıyor?” (Tîn, 95/7) demek.

Bunu bilmeden “Din gününün sahibi.” diyorlar, böyle değil. Yâni bir gün gelecek, hepimiz, bütün yaratıklar, bütün insanlar Allah’ın divanında duracaklar, hesapları görülecek. Herkes bu dünyada ettiğinin karşılığını görecek.

فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ

(الزلزال: ۷-۸)

(Femen ya'mel miskàle zerretin hayran yerah. Ve men ya'mel miskàle zerretin şerren yerahû) “Şu hani güneş şöyle vurduğu zaman camdan, havada uçuşan zerreler var ya, o zerrenin ne kadar ağırlığı vardır, gel tart bakalım! O kadar bir iyilik yapan onun mükâfatını görecek, o kadarcık bir kötülük yapmış olan da onun cezasını görecek ahirette.” (Zilzal, 99/7-8) Bir hesap.

İşte bu korkunç ve ince ve uzun ve derin hesabın görüleceği günün sahibi Allah. Yâni denmiş oluyor ki:

“—Mükâfat ve cezanın verileceği o günde huzuruna geleceğimiz Rabbimiz, biz ancak sana ibadet ediyoruz, ancak senin sözünü dinliyoruz, ancak senden yardım istiyoruz! Sen alemlerin Rabbisin, Rahmân’sın, Rahîm’sin! Bize yardım

et de sevdiğin kul olalım, sevdiğin yolda yürüyelim! Şu evvelki ümmetlerden misaller var, sapıtmışlar, şaşırılmışlar; onların yoluna bizi iletme! Biz doğru insan olalım, sevdiğin bir kul olalım.” demiş oluyoruz Fâtîha’da.

Takvâ, (*ve'tteku'llâh*) Allah’tan sakınmak. Tabii sakınacağız.

Çünkü huzuruna çıkacağız, sorguya çekileceğiz.

Hazret-i Ömer RA bir arkadaşıyla sözleşmiş,

“—Bak hangimiz daha önce ölürse, öldüğü yerden, ahiret aleminden geride kalanın rüyasına girsin, halini bildirsin tamam mı?”

“—Eh, Allah nasib ederse tamam, olur.” demiş.

Hazret-i Ömer o şahıstan önce ölmüş. Şimdi bu arkadaşı da Hazret-i Ömer’e ahirette ne oldu diye her gece merakla yatıyor, bekliyor, rüyasında Hazret-i Ömer’i görmüyor. Her gece yatıyor, bekliyor Hazret-i Ömer RA’ı, görmüyor, görmüyor, görmüyor... Nihayet 15 gün geçmiş, bir zaman sonra Hazret-i Ömer RA’ı görmüş. Hamamdan çıkmış gibi terlemiş, yanakları kırmızı kırmızı olmuş bir vaziyette görmüş rüyada. Demiş:

“—Yâ Ömer, bu ne haldir? Hani sözleşmiştik, niye rüyama çabuk gelmedin?”

Demiş ki:

“—Hesabım daha yeni bitti, ancak hesaptan çıktım, Rabbim bana rahmeyledi, işte onun için ancak bu gece rüyana gelebildim.” Hazret-i Ömer gibi sahabeden,

Aşere-i Mübeşşere'den, hayatında cennetle müjdelenmiş bir insan, Peygamber SAS Efendimiz'in türbesine gömülmek şerefine ermiş bir insan, bu kadar hesap çekerse, biz Allah'tan korkmayacak mıyız?.. O sahabe, o Peygamber Efendimiz'in müjdesine mazhar olmuş insan... Allah'ın hesabı da serîdir, serîü'l-hisâbdır Allah-u Teâlâ Hazretleri. O serîü'l-hisâba rağmen o kadar terleme oluyorsa, elbette korkacağız.

Takvâ, Allah'tan korkmaktır, Allah'ın cezasından korkmaktır, cehennemden korkmaktır, sû-i hâtimeye uğramaktan korkmaktır vs. vs. vs... her neyse sakınmak, çekinmektir.

Şimdi tabii, herkesin bir meseleyi anlatış tarzı vardır, yaklaşması vardır, karşı tarafın anlayacağı tarzda anlatması vardır. Hazret-i Ömer, Übey ibn-i Kâ'b RA'a sormuş:

“–Takvâ nedir?” diye. O da demiş ki:

“–Yâ Ömer! Sen dikenli bir tarlada yürümedin mi? Hiç yürümedin mi hayatında dikenli bir tarlada?”

“–Yürüdüm.”

“–Ne yaptın?”

“–Paçalarımı sıvadım, dikenler elbiseme takılmasın diye. Bastığım yere de dikkatle bastım ki, ayaklarıma da dikenler batıp kanatmasın... Hem ayağım kanamasın, hem elbisem yırtılmasın diye dikkatli bastım, ihtiyatlı yürüdüm.”

“–İşte takvâ budur.” demiş.

Güzel bir anlatım... İnsanın diken batmasın, elbise yırtılmasın diye ihtimam gösterdiği gibi, hayatta öyle yürüyeceksin. Diken nedir bu hayatta? Günahlar, haramlar. Haramlara bulaşmayacak, günahlara yanaşmayacak, ihtiyatlı basacak bastığı yere, çürük yere basmayacak, Allah'ın yolunda öyle yürüyecek, rızasına erecek.

İbn-i Abbas, genç sahabe. Delikanlıydı. Peygamber Efendimiz bazen onu devesinin arkasına alırdı. Amcasının oğlu, genç...

Şimdi burada nasıl tarif etmiş İbn-i Abbas RA:

(Et-takvâ keremü'l-huluki) "Takvâ, ahlâkın asil olmasıdır. İnsanın huylarının güzel olmasıdır, huy güzelliğidir; bir... İkincisi: (Ve tıybü'l-mat'am) Yemeğin de iyi olmasıdır." Ne demek istiyor? Helâl lokma yemektir demek istiyor. Yâni, takvâ ehli insanın ana sıfatlarını saymış oldu burada.

Takvâ ehli insan nasıldır? İyi huyludur. Huyları asildir. Cimri değildir, pinti değildir, sinirli değildir, tembel değildir, aldatıcı değildir, yalancı değildir... Her şeyi güzeldir. Huyu güzeldir; bir. İkincisi; yediği lokma helâldir.

Lokmanın helâl olması çok önemli. Büyükler çok dikkat etmişler bu noktaya. Biz de bu devirde ne kadar dikkat etsek, kaçınmak çok zor olan bir devirdeyiz yâni. Haram lokma yemeyeceksin, faiz yemeyeceksin, başkasının hakkını yemeyeceksin filan... Çok zor. İşte lokma helâl olsun diye düşünmek takvâdır.

Huyularım güzel olsun, kötü bir şey yapmayayım, kimseyi incitmeyeyim diye düşünmek takvâdır demek oluyor.

Bu İbn-i Abbas'ın kendi sözü, sahabe sözü olmuş oldu. Yâni, İbn-i Abbas da deseydi ki: (*Semi'tü rasûla'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem, yekûlü*) deseydi, (*kâle rasûlü'llâh*) deseydi, o zaman Peygamber Efendimiz'in hadisi olurdu. Öyle değil, İbn-i Abbas'ın sözü.

O da kıymetli. Neden kıymetli? Sahabe sözü bizim için önemli. Ayrıca bu sahabe, Peygamber Efendimiz'in de yeğeni, amcasının oğlu, yakını; hem de alim olarak tanınmış, tefsiri de çok iyi bilirmiş. Peygamber Efendimiz'in yanında yetişmiş, görmüş, gençliğinden itibaren tertemiz yetişmiş, Kur'an-ı Kerim'i de çok iyi bilirmiş.

Birisi bir soru sormuş da İbn-i Abbas RA'a, bu gence:

“—Şu mesele nasıldır?” demiş.

Demiş ki:

“—Bu meseleyi sormadan ölseydin, belki imanın zedelenirdi. Tam yerinde sordun. Ben bu meseleyi biliyorum, şöyle şöyledir.” diye cevap vermiş.

Yâni, başkalarının bilmediği derin mânâları filan bilen, kritik konuları derinlemesine bilen bir alim. Takvâyı böyle tarif etmiş, biz de istifade edelim!.. Yâni, huyumuzu düzeltmeğe çalışacağız, her huyumuz güzel olacak.

Yiyeceğimiz lokmanın da helâl olmasına dikkat edeceğiz. Tamam...

c. Peygamber SAS Efendimiz'in Bazı Halleri

أَخْبَرَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ أَسَدِ الْهَرَوِيِّ قَالَ
حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ ابْنُ عَلِيٍّ بْنِ الْحُسَيْنِ الْبَلْخِيِّ حَدَّثَنَا
نَصْرُ بْنُ الْحَارِثِ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ مُعَاذٍ حَدَّثَنَا
عِصْمَةُ بْنُ عَاصِمٍ حَدَّثَنَا سَعْدَانُ الْحَلِيمِيُّ حَدَّثَنَا
ابْنُ جُرَيْجٍ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ قَالَ كَانَ رَسُولُ
اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَائِمَ التَّفَكُّرِ
طَوِيلَ الْأَحْزَانِ قَلِيلَ الضَّحِكِ إِلَّا أَنْ يَبْتَسِمَ

TS. 108/2 (*Ahberene'l-hüseynü'bnü ahmede'bni esedini'l-herevî*) Herevî, Heratlı demek. Yâni Afganistan'da şimdi Herat var ya, oraları müslümanlar tarafından fethedilmişti, çok eski İslâm şehri oralar... Heratlı Esed oğlu Ahmed oğlu Hüseyin bize haber verdi diyor yazar, şu kitabı yazan zât. (*Kâle: Haddesenâ muhammedü'bnü aliyyini'l-hüseyni'l-belhî*) Belhli Hüseyin oğlu Ali oğlu Muhammed söyledi. Belh şehri Mevlânâ'nın şehri. (*Haddesenâ nasrü'bnü'l-hâris*) Ona da Haris oğlu Nasr söyledi. (*Haddesenâ yahye'bni muâz*) O da Yahyâ ibn-i Muâz er-Râzî el- Vâiz'den duymuş.

(Haddesenâ ismetü'bnü âsım) Yahye'bni Muàz da, Asım oğlu İsmet'ten duymuş. (Haddesenâ sa'dânü'l-halîmî) O da Sa'dân el- Halîmî'den duymuş. (Haddesene'bnü cüreyc) O da ibn-i Cüreyc'den işitmiş. (An ebi'z-zübeyr) O da Ebî Zübeyr'den almış. (An câbir) O da Câbir RA'dan almış. Tamam, sahabeye geldi. (Kàle) O da diyor ki, sahabe de: (Kâne rasûlü'llâhi salla'llâhu aleyhi ve sellem, dâime't-tefekkür, tavîle'l-ahzân, kalîle'd-dahik, illâ en yebtesim.)

Câbir ibn-i Abdullah el-Ensârî, ensardandır bu sahabi. O rivâyet etmiş ki:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَائِمَ التَّفَكُّرِ
طَوِيلَ الْأَحْزَانِ قَلِيلَ الضَّحِكِ إِلَّا أَنْ يَبْتَسِمَ

(السلمى عن جابر)

(Kâne rasûlü'llâhi salla'llâhu aleyhi ve sellem) “Peygamber SAS, (dâime't-tefekkür) devamlı tefekkür halinde idi. Çok düşünen, çok mütefekkir, devamlı zihnini çalıştıran, işleten, tefekkürü devamlı olan kimseydi. (Tavîle'l-ahzân) Hüzünleri, mahzunlukları uzun olan kimseydi. (Kalîle'd-dahik) Az gülen bir kimseydi, çokça mahzun dururdu, mahzunlukları uzun olan bir kimseydi, gülüşü az olan bir kimseydi. Çok düşünen, hüzünlü hali çok olan, uzun olan, gülmesi az olan bir kimseydi. (İllâ en yebtesim) Gülmesi de ancak mütebessim olmak şeklindeydi. Yâni kahkahayla gülmezdi, gülmemişti, ancak mütebessim dururdu, o kadar.” Efendimiz'in hali.

Tabii Efendimiz'in hali bize örnektir, bizim de öyle olmamız lâzım! Nasıl olmamız lâzım? Çok düşünmemiz lâzım. Nasıl olmamız lâzım? Ahireti düşünüp, sevabı günahı düşünüp, "Acaba cehenneme düşer miyim?" diye korkarak, "Acaba cenneti elden kaçıtır mıyım?" diye endişelenerek, mahzun olmamız lâzım!

Küçükken birisi fazla güldü mü, bizim büyüklerimiz bize derlerdi ki:

"—Mübarek çocuk! Sıratı geçtin de mi gülüyorsun? Ne böyle kah kah kah... Sıratı mı geçtin?"

İnsanlar sıratı geçince gülecekler. O zaman tam gülecekler. Haklı olarak gülecekler. Oh, el-hamdü lillâh, cehennemden geçtik, cennete geldik diye. İşte asıl gülme yeri orası. Yoksa bu dünyada, sıratı geçtik de mi güleceğiz yâni.

Düşünülecek ne kadar şeyler var. Bizim derdimiz olmasa, Bosna'nın derdi var, Hersek'in derdi var, Kafkasya'nın derdi var, Romanya'nın derdi var, Trakya'nın derdi var... Memleketin içinin derdi var, anarşi derdi var, ekonominin berbatlığı derdi var... Ölüyoruz üzüntüden. Gazeteleri alınca, memleketin meselelerinden ölüp ölüp diriliyoruz, bayılıp bayılıp ayılıyoruz.

Yâni, ne olacak bu bizim sevgili memleketimizin hali? Bize emanet. Nedir bu rezalet, nedir bu felâket, nedir bu pislik? Nedir bu intizamsızlık? Nedir bu gayr-ı İslâmî manzara? Nedir bu terbiyesizlik, edepsizlik?.. Hepsine üzülüyoruz. Üzülecek şey çok.

Hepsini de düzeltmeğe çalışmak lâzım!

Düzeltilmeğe çalıştıkça da, insana saldırıyorlar. İyi bile, daha iyinin düşmanıdır derler. İyi, daha iyinin düşmanıdır; çünkü onun yanında aşağıda kalıyor. Ona rekabetten, onu kıskandığından, ona düşman olur. Bir de düşünün, kötünün iyiye, daha iyiye ne kadar düşman olduğunu.

Şimdi bir insan namusluysa, ahmak... Dindarsa, gerici... Başörtülüysen bilmem ne... Öyle olur mu? Şalvar giydi, hapse tık... Başörtü örttü, imtihandan çıkart... Sakal bıraktı, işten at... Bir sürü üzülecek şeyler var düzeltilmesi gereken. Hani demokratikti ortalık? Hani insan hakları?.. Hani kimse kimsenin dini inancına karışmayacaktı laiklikte?..

Sultanahmet Meydanı'na çık, dedelerimizin yaptığı kubbelerin üstüne kurul, oradan:

“—Kahrolsun şeriat!” diye bağır.

Yâhu senin o durduğun yer bir kere, o “Kahrolsun şeriat!” dediğin dedelerimizin eseri, dindarların eseri... Parasını Allah rızası için ayırmış, vakıf yapmış, eser bırakmış oraya, çeşme yapmış, medrese yapmış... Yâni okul yapmış, şimdinin okulunu, üniversitesini yapmış. Daha ne istiyorsun? Çıkmışsın onun hayrâtının üstüne, onun aleyhinde bağıryorsun. Teşekkür etmen lâzım!

Sonra sen onun çocuğusun, torunusun; ne oluyor yâni? “Kahrolsun şeriat!” ne demek? Kahrolsun müslümanlık demek. O mitinge gelen adamlar da diyor ki:

“—Ben de müslümanım!”

E sen müslümansen, senin müslümanlığına bağıyor işte bu, “Kahrolsun müslümanlık!” diyor, sustursana. “Aziz kardeşlerim, yanlış söylüyorsunuz, müslümanlıktır bu, bağırmanın böyle!” desene. “Ben de müslümanım!” diyor. E ne biçim müslümanlık. Müslümanlığa küfredilmesine râzı olan, küfredilmesini körükleyen, destekleyen bir müslümanlık olur mu?..

Şeriat ne demek? Allah'ın ahkâmı demek... Allah hükmediyor ya; faiz haram, zina haram, yalan haram, gıybet haram... Zekât vereceksin, namaz kılacaksın... Bunların ahkâmı var ya, abdest almanın âdâbı, ahkâmı, namaz kılmanın ahkâmı... Bunlar kahr mı olsun? Bu camiler, bu ibadetler, bu namazlar, bu oruçlar, bu ramazanlar, bu Kur'anlar kahr mı olsun?..

O kadar şuursuz millet. “Kahrolsun şeriat!” demek, bütün bu hükümler kahrolsun demek. Pekiyi ne olacak? Hangi hüküm gelecek?.. Gelsin artistler, bilmem kaytan bıyıklı falanca, sarı saçlı filanca, bikini mayolu falanca... Onların ahkâmı mı olsun yâni?.. Edepsizlik mi olsun, pislik mi olsun, günah mı olsun? Aile mi yıkılsın, düzen mi bozulsun, haklar mı yenilsin, hırsızlık mı yapılsın, adam mı öldürülsün? Adam öldürmek İslâm'da yok, hırsızlık yok... Bunlar mı fena?.. Şu milletin cahilliğine bak. Şu müslüman milletin çocuklarının haline bak!..

“—Efendim, onlar başka mezhepten diyor.”

Yâ başka mezhepten, hangi mezhepten açıkça söyle.

“—Alevi...”

E Hazret-i Ali râzı olur mu bu işe?.. Hazret-i Ali, işte o şeriatin en güzel mümessili, en güzel uygulayan insan... Hem de geçmiş devletin başına, o şeriatin ahkâmını uygulamış Hazret-i Ali. Sen ne biçim Alevîsin?.. Yâni ona söylüyorum.

O bakımdan üzülecek şeyler çok. Niye güleceğiz?

“—E Allah’ın nimetleri...”

Tamam, Allah’ın nimetlerine hamd ü senâlar olsun ama, benim sadece mutlu olmam yetmiyor. Ben istiyorum ki, cümle cihan halkı mutlu olsun. Hiç kimse kimseye zarar vermesin. Gül güneşlik, günlük güneşlik, tatlı geçsin her taraf... Ben istiyorum ki harbe, darba, silaha, öldürmeye harcanan paralar, insanların mutluluğuna harcansın.

Şu İran, Irak harbinde harcanan paralar İran ve Irak’ın kalkınmasına harcansaydı Amerika’dan ileri olurdu bu iki ülke... Bizim PKK’ya karşı harcadığımız paralar, doğunun kalkınmasına harcansaydı, Kürt kardeşlerimiz bizi imrendirecek kadar orada villalarda otururlardı. Yâni ne oluyor? Ne istiyoruz biz?.. Her şeyin hoş olmasını, güzel olmasını, kimsenin kimsenin hakkını yememesini, her tarafın güllerle donatılmasını istiyoruz.

Bizim bu dersi yaptığımız Eyüp Sultan’da Selâmi Mustafa Efendi Tekkesi vardı, dar diye buraya

geldik. Bir, orası yetmiyor diye geldik. İkincisi, bu yakadaki kardeşlerimiz dediler ki:

“—Hocam, bütün dersleri karşı yakada yapıyorsun, bizim Anadolu yakasında da bir ders yap!” dediler, onun için geldik.

Şimdi o Selâmi Mustafa Efendi Tekkesi, gülleriyle meşhur bir tekkeymiş. Yukarıda Murad Molla Tekkesi var, Şeyh Murad Tekkesi var; dönümlerce arazisi varmış, içinde, çimenlerinde, çayırlarında ceylanlar gezermiş; güller açarmış, sümbüller bitermiş. Sümbülüyle meşhur, ceylanlarıyla meşhur...

Ne hale getirmişiz gidin görün Eyüb'ü! Eyüp semtini şimdi gidin görün. Gülistan iken, çimenzâr iken, kuşların cıvıldağı yer iken, güllerin açtığı, bülbüllerin öttüğü yer iken, ne hale getirmişiz?..

Bak biz ne yapmışız? Biz ne istiyormuşuz? Tasavvuf ne yapıyormuş?.. İşte bizim tekkelerimiz, işte benim dedelerim, işte senin ecdâdın!.. Bak biz öyle yapmışız. Bir de şimdi bakın Eyüp'e!.. Beton yığınları, kaçak yapılar, eğri büğrü sokaklar, yıkık duvarlar, pis pasaklı manzara filan...

“Peygamber Efendimiz, (*dâime't-tefekür*) çok mütefekkir, devamlı tefekkür edici idi. Hüzünleri uzun olan bir kimse idi. Boynu bükük, yüzü mahzun idi. Ve az gülen, ancak tebessüm eden bir kimseydi.” diye o hadisi rivâyet ediyor. Yahye'bnî Muàz er-Râzî'nin rivâyet ettiği bir hadis bu...

d. Allah'tan Gayriden İstememek

Gelelim devamına işin... Tabii, bir saat olunca beni haberdar edin de, ben haddi aşmayayım:

سَمِعْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ حَمْدَانَ
الْعُكْبَرِيِّ بِهَا قَالَ سَمِعْتُ أَحْمَدَ بْنَ مُحَمَّدِ السَّرِيِّ
قَالَ سَمِعْتُ أَبَا مُحَمَّدٍ الْأَسْكَابِيَّ قَالَ سَمِعْتُ
يَحْيَى ابْنَ مُعَاذٍ يَقُولُ مَنْ اسْتَفْتَحَ بَابَ الْمَعَاشِ
بِغَيْرِ مَفَاتِيحِ الْأَقْدَارِ وَكَلَّ إِلَى الْمَخْلُوقِينَ

TS. 109/3 (*Semi'tü ubeyda'llahi'bne muhammedi'bni muhammedi'bni hamdâne'l-ukberiyye bihâ*) “Ben” diyor yazar, “Bu Hamdân oğlu Muhammed oğlu Muhammed oğlu Ubeydullah Ukberî, Ukber'den, oralı olan o şahıstan kendim duydum. (*Kâle: Semi'tü ahmede'bni muhammedini's-seriyyi*) O da Serî Muhammed oğlu Ahmed'den işitmiş. (*Kâle: Semi'tü ebâ muhammedini'l-eskâbî*) O da Ebû Muhammed el-Eskâbî'den işitmiş. (*Kâle: Semi'tü yahye'bne muâz*) O da tercüme-i hali anlatılan Yahya ibn-i Muaz'dan işitmiş.

Şimdi bu sözleri niye ben okuyorum böyle? Ecdâdımızın ilmi nasıl topladığını, nasıl yazdığını, kitapları nasıl meydana getirdiğini iyice bilin diye...

Havadan atmak yok! Yunan tarihinde böyle şey var mı?.. Yok. Yunanlı Strabon bir kitap yazmış,

tarih... Ya yalan yazdıysa, ya yanlış gördüyse, ya yanlış duyduysa?.. Kimden duydu?.. İmkân yok. Ama benim İslâm tarihindeki ilimlerim böyle. Nereden alındığı belli... Yâni, İslâm'ın ilme verdiği önem ve ciddiyet anlaşılın diye okuyorum.

Ne demiş: (*Men istefteha bâbe'l-meâşi bi-gayri mefâtîhi'l- akdâri, vukile ile'l-mahlûkîn.*)

Kelime kelime tercümesini yapayım. Diyor ki:

(*Men istefteha*) “Kim siftehini yaparsa, açılmasını isterse, (*bâbe'l-meâşi*) yiyecek içecek gelir, kazanç kapısının açılmasını isterse, (*bi-gayri mefâtîhi'l-akdâri*) kaderlerin anahtarlarından başka bir şeyle açmak isterse, açılmasını isterse, (*vukile ile'l- mahlûkîn*) mahlûkâta bırakılır, terk edilir.”

Vükile demek, *türike* demek. Kelimeler böyle ama, *izahı ne bu* sözün, ne demek istiyor? Yâni, “Kim kaderlerin anahtarlarından başka şeylerle rızık kapısını, maaş kapısını açılın diye isterse, mahlûkâta terk olunur, ona havale olunur.”

Ne demek? Mü'minin ana vasfı, kadere inanmaktır, mukadderâta inanmaktır. Çünkü, Allah mukadderâtı tayin etmiştir, biliyoruz. Alın yazısı vardır insanın, öleceği zaman bellidir, ömrü bellidir, rızıkı bellidir. Şimdi kaderin bu kesinliğini, rızıkın bu halini bilen bir insan, harama sapmaz, harama el uzatmaz, telaş etmez, sâkin olur, Allah'tan ister, Allah'tan bekler.

إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ

(الفاتحة: ٤)

(İyyâke na'büdü ve iyyâke nestaîn) [Ancak sana kulluk eder ve yalnız senden yardım bekleriz.] (Fâtîha, 1/4) diyoruz zaten. Mü'min Allah'tan ister.

“—E bazı insanlar böyle yapmıyor ne yapar?”

O zaman mahlûkâta terk olunur. Hadi bakalım mahlûkat senin işini görsün. Kadere inanıp Allah'a teslim olan, tevekkül edene ne yapar Allah:

وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ

(الطلاق: ٣)

(Ve men yetevekkel ale'llâhi fehüve hasbühû) “Kim Allah'a dayanırsa, tevekkül ederse Allah ona yeter, verir, korur, nasib eder.” (Talak, 65/3)

Kim bu sırra, bu anlayışa, bu edebe uygun hareket etmezse, mahlûkâta bırakılır. Mahlûkat ne yapacak, hiç bir şey yapamaz. Yaratan Allah; mahlûkat ne yapacak insana, ne fayda verir, ne zarar verir. Cümle cihan halkı insanın başına toplansa, ömrünü bir saniye uzatamaz. Cihanın bütün hekimleri toplansa, uzatamaz. Cihanın bütün katilleri insanın başına üşüşse, Allah öldürmedikten sonra öldüremez. Onlara bir şey olur, buna bir şey olmaz gene... Uçaktan düşer, kurtulur; Allah nasib etti mi...

Kaderin anahtarı nedir? Duadır. Allah-u Teâlâ Hazretleri Kur'an-ı Kerim'de buyuruyor ki:

أَدْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ

(المؤمن: ١٥)

(Üd'ûnî estecib leküm) “Bana dua edin kullarım, ben duanızı kabul edeceğim, ederim, dua edin.” (Mü'min, 40/60) Onun için Peygamber SAS buyurmuş ki:¹

الدُّعَاءُ يَرُدُّ الْقَضَاءَ بَعْدَ أَنْ يُبْرَمَ

(كر. عن نمير بن أوس مرسلًا)

(Ed-duâu yeruddü'l-kadàe ba'de en yübrame) “Kulun yaptığı dua, Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin hükm-ü ilâhîsini kesinlik kazanmışken değiştirir. Allah duayı kabul eder.” Allah şöyle yapacakken, dua edince kulun duasını kabul eder, duasına uygun yapar.”

Demek ki, kaderin anahtarı dua imiş, tevekkülmüş, ilticâymış, Allah'tan istemekmiş. Öyle yapmayan insan, o zaman ne olur?.. E madem sen Allah'tan gayriden istiyorsun, hadi bakalım Allah'tan gayrisi sana bir fayda verecek mi buyur. Terk edilir, yâni eline bir şey geçmez demek. Ben böyle anlıyorum. Bu sözün izahını böyle düşünüyorum.

¹ İbn-i Asâkir, Târih-i Dimâşk, c.XXII, s.158; İbn-i Hacer, el-İsâbe, c.VI, s.511, no:8911; İbn-i Esîr, Üsdü'l-Gâbe, c.I, s.1077; Nümeyr İbn-i Evs el-Eş'arî Rh.A'ten.]

Kenzü'l-Ummâl, c.II, s.63, no:3119; Câmiü'l-Ehâdîs, c.XII, s.499, no:12407; RE. 207/12.

e. İbadet Bir sanattır

وَبِإِسْنَادِهِ قَالَ يَحْيَى الْعِبَادَةُ حِرْفَةٌ حَوَانِيَتُهَا
الْخُلُوعُ وَرَأْسُ مَالِهَا الْإِجْتِهَادُ بِالسُّنَّةِ وَرِبْحُهَا
الْجَنَّةُ

TS. 109/4 (*Ve bi-Isnâdihî kâle yahyâ*) Yine aynı şahıslardan rivâyet edildiğine göre bu Rey şehrinden olan vaiz Yahyâ ibn-i Muâz demiş ki... Çok güzel bir söz... Bunu ezberleyin, kitabınıza yazın! Çok hoşuma gidiyor bu. Başka yerde okumuştum da, şimdi bunun söylediğini burada görmüş oldum:

(*El-ibâdetü hirfetün: Havânîtühe'l-halvetü, ve re'sü mâlühe'l- ictihâdü bi's-sünneti, ve ribhuhe'l-cennetü.*)

Şimdi açıklayalım ne demek... Sözü güzel, edîb insan olduğu belli. Arif olduğu sözünden anlaşılıyor. Hiç tanımasa insan, bu sözü büyük bir zât söylemiş diye sezer.

Diyor ki, Yahye'bni Muâzini'r-Râzî Hazretleri: (*El-ibâdetü hirfetün*) "İbadet bir meslektir, bir sanattır." Hani sanat altın bileziktir diyoruz ya, herkesin bir mesleği var; elektrikçi, muhasebeci, vs. Marangoz, usta vs... (*El-ibâdetü hirfetün*) "İbadet de bir meslektir, bir iştir." İnsanın kazanç sağlamak için gittiği bir yeri vardır, çarşı pazar vardır, dükkân vardır, işte bir iş tutturmuştur, bir mesleği vardır, işi vardır. "İbadet de bir iştir, meslektir.

(Havânîtühe'l-halveh) İbadetin dükkânları yalnızlıktır. İbadet yalnızlıkta, halvette güzel olur. Halvet, yalnızlık demek, hiç kimsenin olmadığı yer demek, boş olduğu yer. Mekânda bir sen varsın, halvet, başka kimse yok. Sen oradasın sadece, başka kimse yok. Halvettir.”

“—Peki insanların içinde ibadet?”

Farz ibadetler var, işte burada cemaatle namaz kıldık. Farz ibadetler aşikâre yapılır ama, tatlı, asıl güzel ibadetler tenhada yapılır.

Şimdi biz Çamlıca'da oturuyoruz. Cennetmekân Aziz Mahmud-u Hüdâyî Hazretleri, aşağıda camisi var Üsküdar'da, biliyoruz, külliyesi var. Yukarıya çilehane yapmış. Çamlıca'nın tepesine çilehane yapmış. Neden?.. Üsküdar kalabalık diye. Üsküdar kalabalık. Dağın tepesindeki bağına çilehane yapmış, dönümlerce arazi, kimse gelmez, kimse gitmez, orada ibadet eder. Neden?.. “İbadet bir meslektir, bunun dükkânı tenhalık, halvet.” Kalabalıkta olmaz. O bağırır, bu çağırır, ötekisi söz söyler, berikisi bilmem ne yapar; huzur kaçar, olmaz. İbadetin tadı, mânevî gelişme, tasavvuftaki gelişmeler tenhalıkta olur.

Onun için halvete alırlar. Şeyh efendi, yetişmek durumunda olan müridi halvete alır. “Gel bakalım, gir bakalım şuraya...” Neresi orası? Yerin altı. Yerin altında penceresiz bir küçücük yer. Şöyle ayağını kıvrırarak ancak uzanabilir. Daracık, sandık gibi bir yer. Gir... E ne olacak ışık yok burada, daracık yer. E tesbih çek, tefekkür et, ibadet et, namaz kıl...

Ankara'da Hacı Bayram Camii var, ziyaret etmişsinizdir. Onun görünmeyen bir alt katı vardır, görünmez o. Arka taraftan bir küçücük kapısı vardır, iki büklüm girilir. Müezzin mahfilinin altından böyle caminin altına girilir. İncecik bir koridor vardır böyle. İki tarafında küçük küçük sandık gibi odalar... Dervişler oraya girecek, Allah diyecek. Işık yok, hiç ışık yok. Karanlık. Ta dipte de şeyh efendiyle müridlerin zaman zaman topluca ibadet etmesi için büyükçe bir odası vardır. Geride de delikli taş filan olan yerler var. Orada abdest alıverecek, girecek, ibadetine devam edecek. İnsanlarla konuşmak yok, devamlı zikir, ibadet...

İnsan öyle yetişir. Gönül gözü öyle açılır. İnsan irfâna öyle erer, Allah'ın rızasına öyle vasıl olur diye büyüklerimiz halvet iyidir demişler.

Bazı tarikatlar var, halvete çok önem vermiş, ismi bile Halvetiyye olmuş. Halvetiyye Tarikatı. Ne demek? Yâni müridlerine halvet yaptıran, esas itibariyle yetiştirme metodu halvet olan... E başkası diyor ki: (*El-halvetü fi'l-celveti*) Yâni, herkesin gözü önünde halvet halini yaşamak, o da bir metod.

Meselâ bizim Nakşibendi Tarikatında nedir prensip? (*Halvet der encümen.*) *Encümen, meclis, topluluk* demek. (*Halvet der encümen.*) *Topluluğun içinde halvet halini yaşamak. Diyorlar ki bunu söyleyen büyüklerimiz: İnsanın camide merdivenin alt katında, kimsenin görmediği odada tesbih çekmesi, namaz kılması, iyi bir müslüman olması kolaydır.*

Çık bakalım dışarı, gel bakalım çarşıya pazara... Hem çalışacaksın, tartacaksın, ölçeceksin, biçeceksin, konuşacaksın, gelecek, gidecek, bağırarak, çağırarak; hem de iyi müslüman olacaksın. Asıl mühim olan o. Halkın içindeyken hakla beraber olabilmek, ibadet halini sürdürebilmek ve iyi müslüman olmak. Onun için bizimkiler demişler ki, (Halvet der encümen.)

Herkes yapar tenhada. Camide herkes güzel müslüman olur. Camiden sonra göreyim seni bakalım. Çık bakayım Beyoğlu'na, git bakalım Karaköy'e... Hadi bakalım Eminönü'nde Mahmudpaşa'da dolaş... Açık saçıklar var, alışverişte yalan var, aldatmaca var vs. vs... Dünyanın çeşit çeşit münevvesâtı var. Orada bozulmamak, orada iyi müslüman olmak. Böyle prensipler var.

“İbadet bir meslektir, iştir, dükkânları halvet, تنها yerler.” diyor. *(Ve re'sü mâlühâ) Tabii mesleğe ne lâzım? Dükkan lâzım! Tamam, dükkanı halvet. Bir de ne lâzım? Sermaye lâzım. (Ve re'sü mâlühâ el-ictihâdü bi's-sünneh) Ne demek bu? İctihad deyince millet sanacak ki, şimdi müctehidin icthad etmesi... Hayır. İctihad; titiz çalışmak demek. (Bi's-sünneti) Ne demek? Sünnet-i seniyyeye uygun demek. Yâni sermayesi neymiş bu dükkânın? Kişinin ibadetini yaparken Peygamber Efendimiz'in sünnetine sımsıkı sarılması, onu uygulamakta titiz davranması demekmiş.*

Peki, sünnete uygun ibadet yapmasa ne olur? Bid'at olur, sıfır alır, sevap kazanamaz. Bütün ibadetlerin kabulünün şartı, Peygamber Efendimiz'in öğrettiği şekilde, sünnet-i seniyyeye uygun yapılmasıdır. Bid'at ile yapılan namazı Allah kabul etmez. Bid'atlı orucu kabul etmez. Bid'atlı haccı kabul etmez. Bid'atlı zekâtı kabul etmez. Hepsinin sünnete uygun olması lâzım!..

Onun için diyor ki: “Dükkânı tenhalık, sermayesi de yaptığı şeyi sünnet-i seniyyeye uygun yapmak.” *Re'sü mâl*, sermâye demek Arapçada. (*Re'sü mâlühâ*) “Sermayesi, (*el-ictihâdü bi's- sünneti*) sünnet-i seniyyeye uygun olarak yürümeğe gayret etmektir.”

İctihad diyor; *ictihad*, *ter döküp çalışmak* demek. *Müctehide* de niye müctehid denmiş?.. Doğru hükmü bulacağım diye *ter dökmiş*. Kolay mı o kitaplara o hükümlerin yazılması?.. Ne kadar uğraştılar o mübarekler, geceleri gündüzleri ilim yolunda ne kadar çalıştılar. Demek ki, ibadeti yapan da *ictihad* edecek. Nede *ictihad* edecek? Sünnete uygun olmasında *ictihad* edecek.

“—Niye sakal bıraktın?”

“—Sünnet hocam...”

“—Niye sarık sarıyorsun?”

“—Sünnet hocam...”

“—Niye uzun giyiyorsun?”

“—Sünnet hocam...”

“–Niye farzdan önce dört rekât kıldın?”

“–Sünnet hocam...”

“–Niye farzdan sonra kıldın?”

“–Sünnet hocam...”

“–Niye tesbihleri çekiyorsun?”

“–Sünnet hocam...”

Bakın, büyüklerimiz bize namazın, niyazın, orucun, haccın sünnetlerini ne güzel öğretmişler. Allah râzı olsun. Her zaman dua ediyorum. Bize küçüklüğümüzden, sesiz sedasız, farkına varmadan, dinimizi öğretmişler.

“İbadet bir sanattır, meslektir; dükkânı halvettir, sermayesi sünnete uygun hareket etmektir.” (Ve ribhühâ) Ribh, kazanç demek. Kazancı nedir, kârı nedir ibadetin?.. (Ve ribhühe’l-cennetü) “Kazancı da cennettir.” Bu mesleğin kazancı nedir? Kazancı cennet, kazancı çok büyük... İnsan iyi ibadet ederse, kazancı cennet... Çok güzel.

Bir daha okuyalım, Arapçasını da yazın, Türkçesini de hatırlınızda tutun:

الْعِبَادَةُ حِرْفَةٌ حَوَانِيَّتُهَا الْخَلْوَةُ وَرَأْسُ مَالِهَا

الْإِجْتِهَادُ بِالسُّنَّةِ وَرِبْحُهَا الْجَنَّةُ

(El-ibâdetü hirfetün, havânîtühe’l-halvetü, ve re’sü mâlühe’l- ictihâdü bi’s-sünneti, ve ribhuhe’l-cennetü) Çok güzel! Rahmetu’llahi aleyh, mekânı cennet olsun...

f. İhlâsın Alâmeti

وَبِهِ قَالَ سَمِعْتُ يَحْيَى يَقُولُ الصَّبْرُ عَلَى

الْخَلْوَةِ مِنْ عَلَامَاتِ الْإِخْلَاصِ

TS. 109/5 (*Ve bihî kâle, semi'tü yahyâ yekûl*) Aynı rivâyet zinciriyle, en son râvî olan ebû Muhammed el-Eskâbî demiş ki: (*Semi'tü yahyâ yekûl*) Yahyâ ibn-i Muâz'ın şöyle dediğini işittim: (*Es-sabru ale'l-halveti min alâmâti'l-ihlâs*)

Burada halvet kelimesi karşımıza çıktı. İyi, peşpeşe denk düştü. Bakın, size lâzım olur bu bilgi:

(*Es-sabru ale'l-halveti*) “Yalnızlığa sabretmek...” *Tenhada, kimse yok, تنها, hiç kimse yok... Nasıl canı sıkılıyor milletin.*

“—Öff, patladım, yalnızlıktan öldüm.”

“—E ne yapalım?”

“—Haydi Üsküdar'a gidelim, kahveye gidelim, arkadaşların arasına gidelim, toplantı olsun, kalabalık olsun, canım sıkıldı...”

(*Es-sabru ale'l-halveti*) “Yalnızlığa sabır, (*min alâmâti'l-ihlâs*) ihlâsın alâmetlerindedir.” İhlâslı insan yalnızlığı sever, halveti sever. İhlâsın alâmetidir.

Yalnızlığı seveceksiniz. Yalnızlıktan zevk almayı öğreneceğiz. Çünkü, yalnızlıkta Allah'la baş başa kalmak var. Dost ile تنها olmak var. Yalnız kalmak var, baş başa kalmak var.

Münâcaat var, dua var, gözyaşı var, istediği gibi, çekinmeden, cân u gönülden ibadet etmek var. Ne güzel! Neler söylemiş...

g. Dünya ve Ahiret

سَمِعْتُ عُبَيْدَ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ حَمْدَانَ
الْعُكْبَرِيِّ يَقُولُ حَدَّثَنِي أَبُو الْحَسَنِ السَّنْجَرِيُّ
يَقُولُ سَمِعْتُ أَبَا يَعْقُوبَ الدَّارِمِيَّ يَقُولُ سَمِعْتُ
يَحْيَى بْنَ مُعَاذِ الرَّازِيِّ يَقُولُ الدُّنْيَا دَارُ الْأَشْغَالِ
وَالْآخِرَةُ دَارُ الْأَهْوَالِ وَلَا يَزَالُ الْعَبْدُ بَيْنَ الْأَهْوَالِ
وَالْأَشْغَالِ حَتَّى يَسْتَقِرَّ بِهِ الْقَرَارُ إِمَّا إِلَى الْجَنَّةِ
وَإِمَّا إِلَى النَّارِ

TS. 109/6 (Semi'tü ubeyda'llàhi'bne muhammedi'bni muhammedi'bni hamdâne'l-ukberî) Deminki şahıs. Ondan işittim diyor müellif. (Yekülü: Haddesenî ebü'l-hasene's-sencerî) Sincar'li Ebü'l-Hasen'den işitmiş, o söylemiş ona. (Yekülü: Semi'tü ebâ ya'kûbe'd-dârimî) O da Dârimli Ebû Ya'kub'dan duymuş. (Yekülü: Semi'tü yahye'bni muàzini'r-râzî) O da Yahye'bni Muàz-ı Râzî'den işitmiş ki, (yekülü) şöyle diyor tercüme-i hâli anlatılan o meşhur sòfî:

(Ed-dünyâ dârü'l-eşgâli, ve'l-âhîretü dârü'l-ehvâl. Ve lâ yezâlü'l-abdü beyne'l-ehvâli ve'l-eşgâl, hattâ yestekırra bihi'l- karâru; immâ ile'l-cenneti, ve immâ ile'n-nâr.)

Şimdi Arapçasını okuyunca, dikkat ederseniz kafiye gibi ses benzerliği var, secî diyoruz biz.

(Ed-dünyâ dârü'l-eşgâli, ve'l-âhîretü dârü'l-ehvâl) Eşgâl, ehvâl birbirine benziyor. Sonra, (Lâ yezâlü'l-abdü beyne'l-ehvâli ve'l- eşgâl) Sonra, (Hattâ yestekırra bihi'l-karâr; immâ ile'l-cenneti, ve immâ ile'n-nâr.) Sözü usta söylüyor. Şiir gibi söylüyor, güzel söylüyor. Bakalım mânâsı ne?

Buyuruyor ki Yahye'bni Muâzini'r-Râzî KS:

(Ed-dünyâ) “Bu dünya (dârü'l-eşgâl) meşguliyetler dünyasıdır, meşguliyetler diyarıdır, yurdudur burası.” Bu hayat, bu içinde yaşadığımız şu hâl-i hazırdaki hayat meşguliyetler yurdudur. Meşguliyet evidir dünya... Çolukla, çocukla, işle güçle, memuriyetle, imtihanla vs. ile meşguliyet, meşguliyet, meşguliyet...

(Ve'l-âhîretü dârü'l-ehvâl) Ehvâl de korkular demek. “Ahiret de korkular diyarıdır.” Neden? Ahirete gittiğin zaman mahkeme-i kübrâ var, hesap var, sırat var, cehenneme düşme ihtimali var, cenneti kaçırma ihtimali var... İşte bir ümid de cennete girme ümidi var. Ahiret de korku yurdu. Dünya meşguliyet yeri, ahiret de korku yeri.

(Lâ yezâlü'l-abdü beyne'l-ehvâli ve'l-eşğâl)
“Kul dâimâ meşguliyetlerle, korkular arasında böyle çırpınır; (hattâ yestekırra bihi'l-karâru; immâ ile'l-cenneti, ve immâ ile'n-nâr) işin sonu gelip cennette sonuçlanıp, bitinceye kadar, orada karar kılincaya kadar; ya da cehenneme düşüp, orada karar kılincaya kadar... Kul meşguliyetlerle korkular arasında uğraşır durur; cennete gidip orada karar kılincaya kadar, ya da cehenneme düşünceye kadar.

Salâten Tüncînâ'da da okuyoruz ya:

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ سَيِّدِنَا
مُحَمَّدٍ صَلَاةً تُنَجِّنَا بِهَا مِنْ جَمِيعِ الْأَهْوَالِ
وَالْأَفَاتِ

(Allâhümme salli alâ seyyidinâ muhammedin ve alâ âli seyyidinâ muhammedin) “Yâ Rabbi, Peygamberimiz'e ve Peygamberimiz'in âline salât eyle, rahmet eyle, lutfeyle, ikramlarda bulun... (Salâten) Öyle bir ikram ile ki, (tüncînâ bihâ min cemîi'l-ehvâli ve'l-âfât)

Bazısı şimdi onu *ahvâl* diye okuyor, *ahvâl* başka kelime. *Kır* başka kelime Türkçe'de, *kir* başka kelime. İkisi de birbirine benziyor ama; *kır* dersin çayırılık mânâsına gelir, *kir* dersin pislik mânâsına gelir. Bir harften değişir. *Kedi* dersin başka olur, *kadı* dersin başka olur. Biraz benziyor ama farklı. *Ahvâl* başka, *haller* demek; *ehvâl* başka, *korkular* demek. Yâni, “Bizi her türlü korkulardan dünyada ve ahirette, her çeşit afetlerden koruyacak bir sevabı bize kazandıracak şekilde salât ü selâm et yâ Rabbi!” demek.

Ehvâl olacak o... Müezzinler genellikle yanlış okuyor. Bizim müezzine ben ihtar ettim, hâlâ ahvâl diyor. Ahvâl değil! *Ehvâl*, iki gözlü he ile; korkular demek.

Şimdi bu dünya meşguliyet dünyasıdır, öyle meşguliyetler ki, asıl vazifemiz burada Allah'a kulluk etmek olduğu halde hepimiz bir şeyle meşgul oluyoruz. Yâni senin benim asıl vazifem bu meşguliyetler mi? Hayır! Allah bizi –kadın olsun erkek olsun– buraya niye gönderdi? Allah bizi buraya imtihan için gönderdi. Biz burada Allah'a güzel, iyi kulluk yapmakla imtihanı kazanacağız, işimiz bu.

E ne yapıyoruz?.. İmtihan bir tarafta dursun, eyvallah, hadi bakalım çeşitli meşguliyetlerin içine. Meşguliyetler de bitiyor, hadi meşguliyetlerini hoş görelim, evde çoluk çocuk var, para kazanılacak, elbise alınacak, yiyecek alınacak... Hadi eğlenceye... E bu ne oldu? Hadi yemek yemek için, karnını doyurmak için çalışmanı hoş gördük de, bu keyif, bu safa ne oluyor? Hadi onu meşrû bir şekilde halletmeyi de, kırdan bayırda sallanmaya gittin, eğlenmeye, piknik yapmağa gittin neyse, bu günah ne oluyor? Şuursuzluk oluyor, ne olacak!..

Yâni insanoğlu şu dünyanın mânâsını anlayamamış, bu dünyada ne yapması gerektiğini düşümemiş, ana hedefini kaybetmiş, oyalanıyor burada. Yâhu senin görevin oyalanmak değil! Bu meşguliyetlerin içinden kendini sıyracaksın, ana hedefi göreceksin, Allah'a güzel kulluk yapacaksın. Millet bunu yapamıyor, yapamıyoruz. Allah yaptırсын, yardım etsin. Tefvîkini refîk et-sin... Şu meşguliyetlerin içinden sıyrılıp, Allah'a güzel kulluk etmeyi başarmalıyız.

Herkes bir şeyle meşgul oluyor. İlkokul, diploma alıncaya kadar; ortaokul, diploma alıncaya kadar; lise, diploma alıncaya kadar, üniversite diploma alıncaya kadar... Tamam, ondan sonra meslekte memuriyet bitinceye kadar, ondan sonra yıllar emekli oluncaya kadar... Zaten emekli ya oluyor, ya olmuyor; emekli olduğu zaman da ömür bitmiş oluyor. Bu kadar sene Allah'ın rızasına uygun olmayan şekilde geçmiş oluyor. Altmış beş sene... E ne anladım ben şimdi, imtihan kaybedildi işte.

Bu dârü'l-eşgâlde meşguliyetlerden kendimizi sıyırıp, Allah'a güzel kulluk etmeyi öğrenelim! Ahiret de tehlikeler yurdudur. Yâni orada tehlikeler kaynaşıyor, muazzam tehlikeler var.

الْجَاهِلُ جَسُورٌ

(*El-câhilü cesûrun*) “Câhil cesurdur.” Bilmeyen insan korkmaz. Çocuk bu telde elektrik olduğunu, tuttuğu zaman çarpacağını bilse, elini buradan tutar mıydı? Tutmazdı. Cahil, bilmiyor. Ama bilen insan, “Aman teller orada çıplak, aman oraya yanaştırmayın çocuğu, çekin!” der.

Şimdi millet ahiretin tehlikelerini bilmediğinden, vur patlasın çal oynasın günaha geziyor. Halbuki ahirette tehlikeler var, çok tehlikeler var. İşin sonu nereye varacak? (*Hattâ yestekırra bihi'l- karâru; immâ ile'l-cenneti, ve immâ ile'n-nâr*) “İnsan ya sonunda cennete gidecek, ya cehenneme gidecek. İşin sonu gelip orada karar kılıncaya kadar...”

Hani musikîde nağmeler söyleniyor söyleniyor, şu makamda karar kılınıyor. İşte o karar; ya onu

cennete götürüp orada durduruncaya, ya da cehenneme atıp orada artık belasını buluncaya kadar gidecek bu iş.

Onun için, ahiretin korkularını hatırdan çıkartmayalım, dünyanın meşguliyetleriyle oyalanmayalım, Allah'a güzel kulluk etmeğe bakalım!..

Güzel kulluk etmek de bir güzel sanattır, meslektir. Tenhalarda Allah'a ibadet edelim, sünnet-i seniyyeye göre yaşayalım, ibadet edelim, kazancımız cennet olsun...

Allah hepinizden râzı olsun! Allah-u Teâlâ Hazretleri şu okuduklarımızdan azamî istifade etmeyi nasib eylesin... Sevdiği kul olarak yaşamayı, sevdiği işler yapmayı nasib eylesin... Huzuruna sevdiği, râzı olduğu kul olarak varanlardan, cennetine girenlerden, cemâlini görenlerden eylesin...

Fâtihâ-i Şerîfe mea'l-besmele!..

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

19. 03. 1994 - Kadıköy/İstanbul

[Bütün TASAVVUF SOHBETLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

SERVER
Kürsü